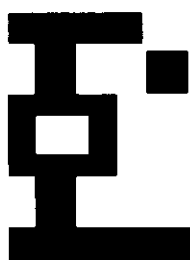

راهنمای طراحی

www.ketab.ir

سید یوسف احمدی

سرشناسه	: احمدی، یوسف، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور	: راهنمای طراحی نما/ سید یوسف احمدی.
مشخصات نشر	: اصفهان: انتشارات مؤسسه علمی دانش پژوهان برین، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۰ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: ۸۴۰۰۰ ریال: ۴۲-۸-۵۶۷۲-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: شهرسازی -- طرح و برنامه ریزی
موضوع	: نماهای ساختمانی -- طرح و ساختمان
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ۲۷۲ الف/ ۱۶۶ HT
رده بندی دیویی	: ۳۰۷/۱۲۱۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۵۱۸۲۵۴

انتشارات مؤسسه علمی
دانش پژوهان برین

عنوان : راهنمای طراحی نما

نگارش : سید یوسف احمدی

ناشر : انتشارات مؤسسه علمی دانش پژوهان برین

نوبت چاپ : اول - پاییز ۱۳۹۰

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد

مدیر تولید : ماندانا مرادی

صفحه آرای : مرضیه عبادی نیک

لیتوگرافی : طلوع

چاپ : حافظ

صحافی : نصف جهان

قطع، شمارش صفحات : خشتی، ۳۰۰ صفحه

بها : ۸۴۰۰۰ ریال

ISBN : 978-600-5672-42-8

شابک: ۸-۴۲-۵۶۷۲-۶۰۰-۹۷۸

آدرس: اصفهان، صندوق پستی: ۸۹۴-۸۱۴۶۵

تلفن: ۰۳۱۱-۶۶۳۸۰۲۱ همراه: ۰۹۱۳۳۰۰۲۸۷۴

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

پیشگفتار

ما در شهرها «زندگی» می‌کنیم، به طور دقیق‌تر ما از زندگی در شهرها در معنای عام «لذت» می‌بریم چرا که همواره لفظ «زندگی» در کنار مفهوم «لذت» است که معنای خود را باز می‌یابد و باید پذیرفت که لذت بردن از حضور در شهرها نه به معنای ارضای حوائج، بلکه نوعی بهره‌مندی بصری و متافیزیکی است که باید سبب ارتقای حس شهروندی شود؛ و به همین دلیل منظر فضاهای شهری ما در ارتقای کیفیت زندگی شهری نقش به‌سزائی ایفا می‌کنند.

در واقع آنچه با ساخت ساختمان، شهر و منظر شهر در ارتباط است در مفهوم بزرگی به نام طراحی شهری جا گرفته است. معماری یک پدیده پیشا-شهرنشینی است و قطعاً در نظر صاحب‌نظران آن، مفهوم شهر از اجتماع تک ساختمان‌های ساخته شده به دست اولین معماران، به وجود آمده است. اما همین کنش فرد گرایانه و خودمحور معمار در تولید یک جز (ساختمان) در مقابل یک کل (شهر) است که معماری را در پله‌ای پایین‌تر از طراحی شهری قرار می‌دهد. معمار، در طراحی ساختمان می‌کوشد کاری دیگرگون و چشمگیرتر از ساختمان‌های دیگر بیافریند. در این فرآیند، تنها بنای ساخته شده است که در کانون دید جای دارد. درست مانند کسی که در میان دیگران زندگی می‌کند، اما تنها به خود و خواسته‌های خود می‌اندیشد، بی آنکه به پیوندهای خواسته‌های خود از دید دیگران بیندیشد.

امروزه طراحی نمای ساختمانها به صورت انفرادی و بدون لحاظ نمودن موقعیت بنا و فرهنگ و ساختار کلی محل، انجام می‌گیرد، که این امر منجر به پیدایش محیط شهری ناهماهنگ و جلوه بصری مغشوش گردیده است.

پوسته خارجی بنا - از لحاظ بصری - بیشتر از آن که بر روی خود بنا تأثیر گذار باشد بر روی محیط پیرامون آن تأثیر می گذارد حال آنکه طراحان آن، که اغلب مهندسين معمار هستند، آن را به عنوان یک عنصر واحد دیده و فارغ از نقش آن در محیط به طراحی آن می پردازند. جالب اینجا است که نماهای طراحی شده توسط افراد فاقد تحصیلات آکادمیک، از نقطه نظر هماهنگی با محیط پیرامون از جایگاه بهتری برخوردار می باشند؛ چرا که این افراد با نگاه به ساختمان های اطراف، اقدام به برپا نمودن نمای ساختمان خود می کنند و همین تقلید کورکورانه سبب ایجاد یک هماهنگی نسبی بین ساختمان ها می شود.

منظر فضاهای شهری از اجزاء گوناگونی تشکیل شده که این اجزاء از جزء به کل و بالعکس با یکدیگر مرتبط اند. در شهرهای امروز ما این ارتباط دو گانه دیده نمی شود و تنها یک طرف معادله که همان ارتباط جزء به کل است در نظر گرفته می شود. حال آنکه تأثیر کل بر جزء، تأثیری قوی تر لکن طولانی تر است. این بدین معناست که هر زمان پوسته خارجی یک بنا احداث شد تأثیری آبی بر بیننده می گذارد در حالی که مدت ها طول می کشد تا تأثیر این بنا را در محیط پیرامون آن درک کنیم و اصولاً به نظر می رسد، تأثیری که مناظر شهری بر ناظر می گذارد حسی و غیر قابل لمس است.

امروزه نمای ساختمان ها به صورت انفرادی و جدا از بستر و زمینه آن طراحی می گردند. طراحان با علم ترکیب سطوح و احجام آشنا بوده، لکن نسبت به تأثیر نمای خود بر کل فضای شهری و بدنه واقع در آن یا بی تفاوتند و یا نا آشنا. اهمیت شهر و مهم تر از آن مناظر فضاهای شهری برای دست اندرکاران ساختمان و مسئولین امر، مسجل نگردیده و میدان ساخت و ساز به بازاری برای خودنمایی هر چه بیشتر ذوق و سلیقه طراحان و جذب هر چه سریع تر کار تبدیل گردیده و شهر و مناظر آن بدست فراموشی سپرده شده است.

در پایان وظیفه خود می‌دانم که از استادان و متخصصانی که در تهیه و تدوین این پژوهش، مرا راهنمایی و یاری نموده‌اند تشکر نمایم. به‌ویژه آقایان دکتر جهان‌شاه پاکزاد، دکتر نوید سعیدی رضوانی و مهندس بهبهانی عضو محترم شورای شهر اصفهان به خاطر راهنمایی‌ها و توصیه‌های ارزنده‌شان و همچنین دانشجویان سرکار خانم پریناز مختاری و آقای محسن ترکی به جهت اسکن‌های مفیدشان. همچنین جا دارد از آقای مهندس محسن جوادیان مدیر انتشارات موسسه علمی دانش پژوهان برین، خانم ماندانا مرادی در بخش نظارت و هماهنگی و خانم مرضیه عبادی‌نیک در بخش حروف چینی و صفحه‌آرایی به خاطر محبت‌های وصف‌ناپذیرشان در ارائه این کار سپاسگزاری گردد.

www.ketaboo.ir

مقدمه

معماری و شهرسازی هر ملت، بازتاب شرایط ذهنی آن جامعه است. شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی ناهنجار و ناپایدار در شهرهای ما، نابسامانی و اغتشاش حاکم بر منظر شهرها را به مرز آزاردهنده‌ای رسانده است. هر چند منظر شهری شهر، به معنای "آنچه از شهر و فضاهای شهری به ادراک آید" منحصر به نمای ساختمانهای یک شهر نمی‌گردد؛ لکن به علت اینکه نمای یکی از پر نوسان‌ترین عناصر تأثیر گذار بر کیفیت بصری بنا و در نتیجه کیفیت فضاهای شهری است و همچنین در میان سایر عناصر منظر شهری تأثیر پذیرترین عنصر در برابر تصمیم‌های طراحان معماران و طراحان شهری به شمار می‌رود، نیازمند توجه و بررسی بیشتری نسبت به دیگر اجزاء دارد.

ناخشنودی موجود از وضعیت نمای ساختمان‌ها، منحصر به متخصصین و کارشناسان نبوده، به سازمان‌های دولتی و عمومی، نیز سرایت نموده است و با تشکیل کمیته‌های گوناگون، به صرافت حل این معضل افتاده‌اند. لکن تاکنون هیچ اثری از مطالعات و جلسات انجام شده مشاهده نگردیده است؛ و با آنکه همه آرزوی قانونمند شدن پدیده نما را در ذهن می‌پروراندند، هیچ حرکت موثر و مفیدی در این راستا به چشم نمی‌خورد.

هیچ تحولی بدون احساس نیاز به حل معضل بوقوع نبیسته است. امروزه نما و عدم هماهنگی بدنه‌های شهری، پس از سالها بی‌توجهی، به معضلی بزرگ تبدیل شده است. شهروندان، همانند فرد ساکن در کنار بزرگراه که به مرور زمان نسبت به فرکانس صدای بزرگراه کر می‌شود، نسبت به فضای اطراف و نازیبایی‌های موجود کور شده‌اند. دیگر کمتر کسی به هنگام پیاده روی در فضاهای شهری از فضای اطراف لذت می‌برد و کمتر کسی به یاد دارد که لذت بردن از فضای شهری چگونه احساسی است؟!

اولین قدم در راستای حل معضل نما شناخت معضلات و ریشه‌های پیدایش آنان می‌باشد. نگارنده مدعی است که مشکلات موجود معلول شش بعدی دارد که عبارتند از:

- ۱) ابعاد فرهنگی
- ۲) ابعاد رویکردی
- ۳) ابعاد اجتماعی
- ۴) ابعاد مدیریتی
- ۵) ابعاد فنی و اقتصادی
- ۶) ابعاد طراحی

هر یک از این ابعاد ریشه در معضلاتی دارد که حل هر یک از آن نیازمند پژوهشی مجزا است.

ابعاد رویکردی را می‌توان ریشه در عدم توجه مسئولین سیاست گذار به اهمیت موضوع سیما و منظر و در نتیجه ضعف دستورالعمل و ضوابط این بخش در طرح‌های تفصیلی، رویکرد اشتباه مسئولین شهرداری‌ها از شهردار تا معاونین شهرسازی نسبت به موضوع نما و همچنین حاکمیت فرهنگ بسازبفروشی دانست. به نظر می‌رسد راهکار حل این معضلات در گرو برگزاری جلسات، سمینارها و دوره‌های آموزشی متعدد با استفاده از نیروی متخصص و صاحب‌نظر بوده و نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و مدون می‌باشد. نقش طراح شهری در پیدایش این بعد از معضلات خنثی بوده و تنها در حل آن می‌تواند یاری رساند.

ابعاد اجتماعی، ریشه در معضلاتی دارد که توسط خود مردم پدید آمده است:

- اعمال سلیقه و دخالت‌های غیر کارشناسانه مالک یا کارفرما در طرح و اجرا
- استفاده از سطح نما برای انتقال تجهیزات تأسیساتی

- چسباندن پوسترهای تبلیغاتی بر روی سطح نما

- نوشتن بر روی بدنه نماها

این معضلات تنها با فرهنگ سازی، آگاه نمودن مردم نسبت به اهمیت محیط پیرامون و حقوق شهروندی و همچنین تدوین ضوابط و دستورالعمل های طراحی شهری با در نظر گرفتن بعد مشارکتی آن امکان پذیر می باشد. درست است که طراح شهری در ایجاد مشکلات فوق نقشی ندارد لکن در حل آنها می تواند نقشی فعال ایفا کند. **ابعاد مدیریتی** در بر دارنده معضلاتی است که تحت تأثیر رویکرد مسئولین شهر به موضوع سیما و منظر بوجود آمده و از این میان می توان موارد زیر را نام برد:

- عدم کنترل نقشه و پایان کار نماسازی توسط شهرداری و سازمان نظام مهندسی

- عدم نظارت عالیه بر روی نماهای در حال اجرا

- نبود هماهنگی بین ارگانهای مرتبط

- نبود هماهنگی بین مهندسین متخصص (شهرداری، معماری، عمران، تأسیسات مکانیکی و برق)

- تصمیمات روزمره در مورد تراکم ساختمانی و در نتیجه ایجاد خط بنای پر نویسان

ابعاد رویکردی و مدیریتی ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر دارند. حل معضلات ابعاد مدیریتی در گرو حل معضلات ابعاد رویکردی می باشد و بدون آن اقدامات و راهکارهای پیشنهادی تأثیر اندکی بر حل این معضلات خواهد داشت. واضح است که حل این معضلات نیاز استفاده از کمیته های طراحی شهری را در نهادهای مرتبط و تأثیر گذار بر مناظر شهری ضروری می سازد. در اینجا نیز طراح شهری در پیدایش معضل نقش خنثی داشته و تنها می تواند در حل آن بکوشد.

ابعاد فنی به ورود تکنولوژی‌های جدید به کشور بدون در نظر گرفتن راهکارهای طراحی آن، مرتبط می‌باشد. از این دسته می‌توان به ظهور یونیت‌های سرمایشی در نمای ساختمانها اشاره کرد.

ابعاد اقتصادی مربوط به فقر مالی سازندگان بوده و بهمین دلیل اجبار در حفظ مقدار تراکم خاص، جهت تشکیل یک خط آسمان هماهنگ، عملاً مقدور نبوده و باید به دنبال راهکارهای دیگری برای حل این معضل باشیم. طراح شهری در پیدایش این گونه معضلات نقشی ندارد لکن ارائه راهکارهای جایگزین وظیفه او می‌باشد. **ابعاد طراحی** از معضلات و موانعی منتج می‌شود، که توسط طراحان (طراحان شهری، معماران و مشاوران) ایجاد گردیده است. این مشکلات موارد زیر را شامل می‌شود:

- ضعف تئوریک

- عدم آگاهی به عناصر و اصول طراحی نما

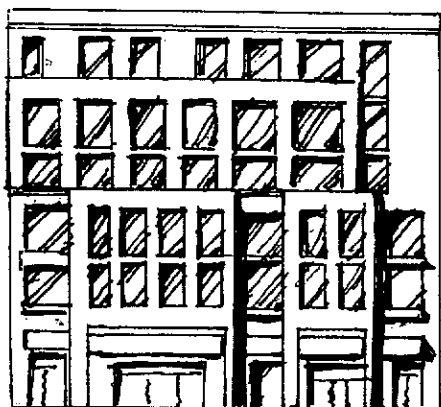
- عدم آگاهی به اصول معماری سنتی

- هنرنمایی ناشیانه برخی از طراحان

شاید بتوان گفت که یک سوم معضلات مناظر شهرهای ما تحت تأثیر این بعد بوجود آمده است که اگر بتوان آنرا رفع نمود، بستری مناسب جهت حل ابعاد دیگر این معضلات بوجود خواهد آمد. عدم وجود تحقیقات منسجم بر روی موضوع منظر و بالأخص نما، به عنوان مهمترین جزء آن و عدم ارایه راهکارهای پیشنهادی و نمونه‌های موردی، مسئولین شهر را بر آن داشته تا تصمیماتی صرفاً تجربی برای رفع مشکلات منظر اتخاذ نموده که قطعاً بدلیل ضعف مبانی به شکست خواهد انجامید.

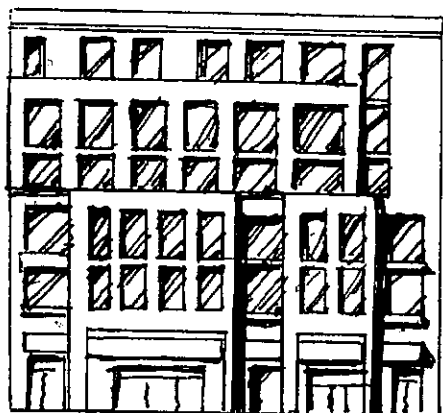
نما عضوی از فضای شهر بوده و در کلیه مصادیق آن از جمله خیابان، میدان و به چشم می خورد. با توجه به رویکرد مسئولین کشور برای حل معضلات منظر و نما در خیابان‌های شهری و الویت این مبحث در مباحث شهرسازی، بسط و گسترش آن ضروری تر و اولی تر به نظر می رسد.

ایجاد یک پایه محکم تئوری در زمینه منظر و بالأخص نما، به عنوان مؤثرترین عضو آن، امری است ضروری و غیر قابل اجتناب که زمان آن سالهاست گذشته لکن شروع آن امروز بهتر از فردا خواهد بود.

فهرست مطالب

۱	—	جایگاه نما در طراحی شهری
۴۳	—	خیابان
۵۵	—	انسان و محیط
۷۳	—	نما در گذر زمان
۹۹	—	مبانی عام طراحی نما
۲۰۹	—	مبانی فاص طراحی نما
۲۳۵	—	بررسی یک نمونه ایرانی
۲۷۵	—	پیوست

جایگاه نما در طراحی شهری

۲ - طراحی شهری

۶ - فضا در شهر

۱۷ - سیما یا تصویر ذهنی

۱۷ - منظر

۲۱ - مسیر (راه)

۲۸ - منظر خیابان

۳۰ - بدنه

۳۵ - نما

۳۷ - فاساد

۱-۱- تعاریف و مفاهیم عام

مقدمه

هر پژوهشی نیازمند شناخت تعاریف و مفاهیم عام مرتبط با آن می‌باشد. در این فصل تلاش ما بر این است تا شما را با مفاهیم کلیدی و اصلی که با موضوع تحقیق بیشترین ارتباط را دارا است، آشنا سازیم. روند تکاملی تعاریف از کل به جزء، کمک خواهد کرد تا جایگاه موضوع اصلی "نما" در مباحث طراحی شهری به وضوح مشخص شود.

۱-۱-۱ طراحی شهری

فعالیت میان رشته‌ای شکل دادن و اداره محیط‌های شهری، که به هر دو فرایند این شکل دهی و فضاهایی که به کمک آن شکل می‌گیرند، علاقه‌مند است. طراحان شهری با ترکیب ملاحظات فنی، اجتماعی و بیانی، از هر دو ابزار ارتباطی بصری

و کلامی استفاده می‌کنند، و در تمامی مقیاس‌های پیوسته اجتماعی- مکانی شهری دخیل می‌شوند.^۱

موضوع طراحی شهری مربوط به فضاهای بین ساختمان‌هاست.^۲ لاکن در تعریفی که در کتاب فرهنگ شهرسازی نوشته رابرت کوآن^۳ آمده "طراحی شهری با چیزی بیش از فضای بین ساختمان‌ها مرتبط می‌باشد"^۴. طراح شهری بایستی به کیفیات معمارانه نمای ساختمان‌ها و چگونگی ایجاد احساس فضای سه بعدی توجه نماید.^۵

طراح شهری بیش از آنکه با عناصر سیستم کالبدی شهر سرو کار داشته باشد، به کیفیت رابطه بین آن عناصر توجه دارد. به تعبیر گوردن کالن طراحی شهری، هنر ایجاد ارتباط بین ابنیه است.^۶

۱- مدنی پور، ۱۳۷۹: ۱۷۲

۲- هدمن و یازوسکی، ۱۳۸۱: ۶۷

3- Robert Cowan

۴- کوآن، ۱۳۸۷: ۳۶۴

۵- هدمن و یازوسکی، ۱۳۷۹: ۳۹

۶- گلکار، ۱۳۷۸: ۳۸